

FISKALNA POLITIKA

6

DRUŠTVENI PROIZVOD I FINANSIJE

- Fiskalna politika kao nova oblast, tj. disciplina, nastala je posle –velike ekonomske krize, tridesetih godina prošlog veka.
- Glavni doprinos dao John Majrand Kejnz
- Fiskalna politika je savremena politika koja je vođena instrumentima i merama, kako javnih prihoda, tako i javnih rashoda, da bi se postiglo ostvarenje određenih fiskalnih, ekonomskih i socijalno-političkih ciljeva.
- Fiskalna politika je značajna komponenta ekonomske politike.

Društveni proizvod i javne finansije

- Društveni proizvod su sva finalna dobra i usluge, koje se koriste kao predmeti rada u narednoj fazi procesa rada i poslovanja u jednoj državi.
- Vrednosni pokazatelj rezultata proizvodnje predstavlja amortizaciju kao vrednosni izraz utrošenih sredstava i novostvorenu vrednost, koja se proizvodi u određenom vremenskom periodu.
- Društveni proizvod meri dve stvari odjednom: ukupne dohotke svih u određenoj privredi i ukupne izdatke privrede koje ona ima u proizvodnji dobara i usluga.
- Bruto društveni proizvod i nacionalni dohodak kao i nacionalni dohodak po glavi stanovnika (per capita), su pokazatelji stepena ekonomskog razvoja pojedinih zemalja i društvenog bogatstva, što je materijalna osnova za zadovoljavanje privatnih i javnih potreba.

Kriterijum razvijenosti i društvenog bogatstva

- rezultati razvoja javnog sektora: dostignuti nivo obrazovanja, zdravlja, socijalne sigurnosti, godine života, produženje ljudskog veka, natalitet i sl.
- OSNOVNI FAKTORI KOJI UBRZAVAJU RAST NACIONALNOG DOHOTKA:
- efikasnost organizacije poslovanja na mikro nivou, politike i metode usmeravanja razvoja privrede na makro ekonomskom nivou, veličine i efikasnosti delovanja tržišta, prirodna bogatstva, geopolitički značaj zemlje i drugi faktori koji se efikasnije koriste u relativno razvijenim zemljama, zbog čega one i jesu razvijenije.

Društveni bruto proizvod i nacionalni dohodak kao okvir:

- Za finansije
- Za finansijske odnose u tržišnom i
- Finansijske odnose u javnom sektoru

- Bruto društveni proizvod je materijalna osnova za ukupnu potrošnju, odnosno proizvodnju, ličnu i opštu potrošnju u jednoj državi i kao takav on je i okvir za javne finansije, za njihovu alokativnu, distributivnu i stabilizacionu ulogu, tj. budžetsku politiku.

Nacionalni dohodak i podela

- Nacionalni dohodak može da se prikaže i prema strukturi ostvarene raspodele ukupne proizvodnje i novčanih sredstava i to u 5(pet) osnovnih računa ili fondova:

1. globalni, ukupni prikaz društvenog proizvoda, a ostala četiri, u okviru tog društvenog proizvoda čine 2. fond lične potrošnje stanovništva, 3.fond opšte, tj javne potrošnje, 4.fond investicija sa osnovnim i obrtnim fondovima i 5.fond ekonomskih odnosa sa inostranstvom.

Bilans ostvarenog nacionalnog dohotka može da se iskazuje i sa dva fonda i to sa 1.fondom sredstava za potrošnju, ličnu i opštu i 2. fondom akumulacije, odnosno sredstava dela novostvorene vrednosti koji je namenjen novim ulaganjima u proširenje proizvodnje i prodaje u tržišnom sektoru ili za nova ulaganja u javni sektor.

- Uravnotežena privreda je ona privreda u kojoj su i statički i dinamički efektivna ponuda i tražnja jednake, odnosno uravnotežene, a cene relativno stabilne.
- Dinamički posmatrano, privreda mora da ima određenu stopu rasta koja obezbeđuje rast potrošnje, rast standarda i kvaliteta življenja tj. rast blagostanja i investicije radi povećanja zaposlenosti osvajanja tehnološkog progressa i sl.

FINANSIRANJE JAVNOG SEKTORA

- Javni sektor se finansira indirektno, nametanjem dažbina ili pozajmljivanjem sredstava od onih fizičkih i pravnih subjekata u tržišnom sektoru koji mogu da ih plate iz imovine, dohotka ili potrošnje.
- Finansije u širem smislu čine novčano izraženi bruto domaći proizvod. U te finansije spadaju i deo finansija iz finansiranja ekonomskih odnosa zemlje sa inostranstvom i to potraživanja od inostranstva umanjena za dug prema inostranstvu.
- Tržišne, privatne finansije ostaju u privredi u tržišnom sektoru, i koriste se za finansiranje privrede i stanovništva, a drugi deo ukupnih finansija uzima se fiskalnim načinom od pravnih i fizičkih lica i koristi se za finansiranje opštih javnih potreba.

Društveni proizvod, poresko opterećenje i granica fiskalnog zahvatanja

- **Fiskalno opterećenje je** najznačajnija komponenta fiskalne politike (to su sva davanja koja poreski obveznici izdvajaju i plaćaju).

Poreska opterećenja ne smeju nikako da ugroze rentabilnost tržišnog sektora jer taj sektor je stalni izvor ukupnih sredstava za podmirenje potreba.

Milton Fridman 1912-2006, američki ekonomista, dobitnik Nobelove nagrade, je tvorac teorije da je najrelevantniji pokazatelj poreskog opterećenja jedne privrede učešće ukupne javne potrošnje u BDP.

Donja i gornja granica poreskog zahvatanja

- Porez ne sme zahvatiti deo ekonomske snage koji obezbeđuje opstanak poreskog obveznika i članova domaćinstva koje on izdržava.
- Ovaj minimum je specifičan i za svaku državu i zbog nivoa društvenog proizvoda po glavi stanovnika i zbog socijalnog zakonodavstva i sl.
- **Donja granica oporezivanja** za preduzeća kao pravna lica je obezbeđenje njihove rentabilnosti, tj profitabilnosti.
- **Gornja granica** poreskog opterećenja zavisi od raspoloživog dohotka poreskog obveznika.
- Javni prihodi se povećavaju i dostižu svoj vrh samo dok poreske stope imaju neki normalni, prihvatljivi nivo.

Koefiijent fiskalnog opterećenja

- Koeficijent fiskalnog opterećenja F_o
- Suma svih dažbina SD
- Ostvaren bruto domaći proizvod BDP

- $$F_o = \frac{SD}{BDP} * 100$$

Koeficijent fiskalnog opterećenja pokazuje koliko je privreda jedne zemlje u jednoj kalendarskoj godini opterećena javnim dažbinama.

DEJSTVO FISKALNE POLITIKE

- Ciljevi fiskalne politike su zadovoljavanje ličnih, zajedničkih i opštih potreba kao i poboljšavanje životnih i radnih uslova, preraspodela dohotka i imovine, stabilizacija koja je usmerena na očuvanje tj ostvarenje pune zaposlenosti, stabilnost cena i uravnoteženje platnog bilansa zemlje, ekonomski rast usmeren na investicije, poboljšanje strukture radne snage i dr.
- **Alokativna funkcija** (alocira resurse na javni i privatni sektor, kao i unutar javnog sektora).
- **Distributivna funkcija** (preraspodela nacionalnog dohotka na prekvalifikacije, pomoć za slučaj nezaposlenosti, oporezivanje zarada, poreske olakšice, subvencije i dotacije).
- **Stabilizaciona** je funkcija upravljanja privrednim ciklusima radi sprečavanja neravnoteže u privredi. (sprečiti oscilacije u privredi i inflacije).
- Ekonomska i fiskalna politika zajedno rade na uspostavljanju ravnoteže privrede, samo je pitanje kojim sredstvima obavljaju taj zadatak.

INSTRUMENTI I MERE FISKALNE POLITIKE

- **Pojam i vrste instrumenata i mera fiskalne politike** (to su akti, zakoni i propisi, mere i aktivnosti koje preduzimaju subjekti fiskalne politike i njihovi organi radi ostvarivanja ciljeva te politike).

(ekspanzivne – podstiču ponudu i tražnju i razvoj privrede, deluju na povećanje proizvodnje povećanje potrošnje, zaposlenosti i izvoza.)

(restriktivne – smanjuju ponudu i tražnju i privrednu ekspanziju).

Sistemske mere fiskalne politike kao automatski stabilizator (ugrađene u fiskalni sistem jedne zemlje i deluju automatski kad se pojavi neravnoteža). Tu spadaju progresivno oporezivanje, kompenzacije za nezaposlenost i subvencije u poljoprivredi. Ograničene su efikasnosti i kombinuju se sa.....

Diskrecione mere fiskalne politike – smišljene od strane državnih organa, povremeno se primenjuju i tiču se promene poreskog sistema, ili nekog poreza, povećanja javnih rashoda.

Uslovi privređivanja za privredne subjekte moraju biti relativno trajni, bez čestih promena.

- Progresivno oporezivanje
- Subvencije kao mera ekonomske politike

FISKALNA I MONETARNA POLITIKA

- **Monetarna politika je** – skup propisa kojima se od strane države uređuju institucionalni i organizacioni uslovi i poslovi sa novcem.
- Skup zakonskih propisa o emitovanju, cirkulaciji i povlačenju novca iz opticaja, upravljanje količinom novca i likvidnošću privrede.
- Tako se uređuje rad banaka, centralne i poslovnih banaka, bankarsko poslovanje, platni promet, berzansko poslovanje i funkcije novca, kapitala.
- **Monetarna politika obuhvata** instrumente i mere emitovanja količine novca u primarnoj emisiji, obavezne rezerve poslovnih banaka, kreditnu multiplikaciju i politiku otvorenog tržišta.
- **Monetarnu politiku sprovodi** Centralna banka – Narodna banka Srbije.

Politika deviznog kursa – je deo monetarne politike i tiče se samostalnosti države u upravljanju zvaničnim kursom (kupovna moć valute u zemlji) i deviznim kursom (cena strane valute izražene u domaćoj valuti). Svrha kursa je da učini cene u raznim zemljama ekvivalentnim.

- Meko (olako manipulisanje javnim prihodima i javnim rashodima) i tvrdo (država pomaže privredi) budžetsko finansiranje
- Monetarna i fiskalna politika Evropske Unije – anglosaksonski i nemački model
- Monetarizam i primena nemačkog modela u EU
- Pitanje devalvacije u EU – uslov je da nema devalvacije
- Kriterijum divergencije u EU –uslovi za ulazak u EU